

2022

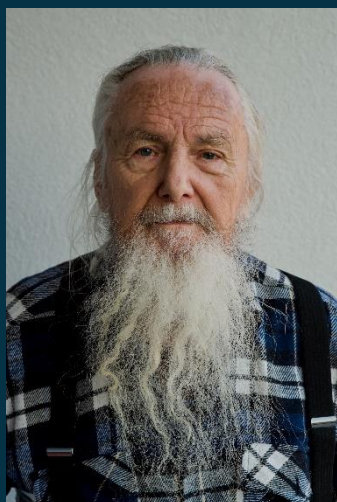
Václav Toužimský

PŘÍBĚH (NE)OBYČEJNÉHO FOTOGRAFA

PETR BUREŠ

Václav Toužimský

Příběh (ne)obyčejného fotografa

Liberecká legenda, řemeslný dělník fotografie, komerční a reportážní fotograf. Tak jako dříve měli lidé svého rodinného lékaře či kněze, v Liberci Václav Toužimský plnil tuto roli jako téměř rodinný fotograf. Fotil místní občany od kolébky až po pohřby, zaznamenával vítání občánek, školy, taneční, maturitní plesy, promoce a svatby. Nejednu libereckou rodinu doprovázel v jejich životním cyklu opakovaně, z generace na generaci. Málokdo při jeho vrozené skromnosti ví o tom, že je autorem ikonické fotografie, která zachytila padající dům, po nárazu tanku na libereckém náměstí v době okupace v srpnu 1968.

Jeho rodiče pocházeli z Roudnice nad Labem. Václav se narodil 8.5. 1935 v Horním Růžodole v Liberci, kde na takzvaném Českém vrchu prožil i své dětství. Tato část Liberce, ohraničená z jedné strany restaurací U Vávrů a z druhé hostincem U Votočků byla prý, v tehdy převážně německy osídleném Liberci, naprosto soběstačnou čtvrtí, s kinem, uhlířstvím, knihtiskárnou, elektrem, školou a dalšími službami. V Horním Růžodole byla před II. sv. válkou, narozdíl od zbytku Liberce, většina obyvatel české národnosti. Václavův otec pracoval jako střihač v textilní firmě a nebyl, jako většina Čechů zde žijících, za války odsunut do vnitrozemí. Malý Václav tak začal chodit do školy s německou výukou. Život v té době nebyl jednoduchý, pamatuje si, jak chodili sbírat popadané uhlí k železniční vlečce. V sousedství jejich domu byl zajatecký tábor, kde byli vězněni Poláci, Francouzi, Rusové a Italové. Mohl je sledovat a komunikovat s nimi skrz plot. Mezi německými obyvateli měl i kamarády a pamatuje na jejich nucený odsun po válce a zabírání jejich bytů a domů. Z války si tehdy devítiletý Václav vybavuje bombardování Drážďan na začátku roku 1945. Nebe bylo plné spojeneckých letadel a doprovázel je neutuchající hukot.

Na druhý stupeň školy nastupoval po válce, už s výukou českého a ruského jazyka. V dětství chodili na výlety do okolí, nejčastějším cílem byl blízký Ještěd a ještědský hřbet, Pláně, Obří sud na Javorníku, Císařský kámen a Dlouhý most. Pěší výlety kombinovali s jízdou vlakem. Na jednom z výšlapů dokázali dojít pěšky z Ještědu až do Roudnice. Rádi také jezdili k Novému Městu pod Smrkem. Jejich cílem zde býval pramen novoměstské kyselky, pro kterou jezdí dodnes.

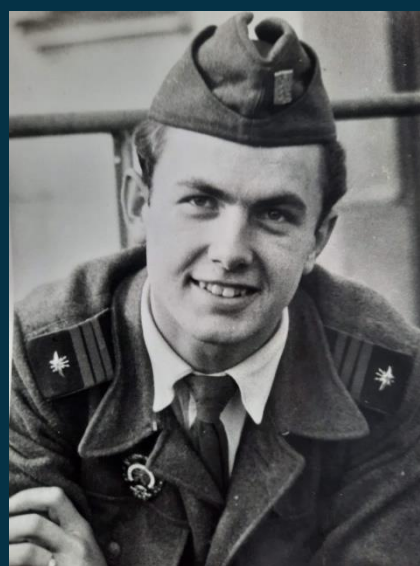
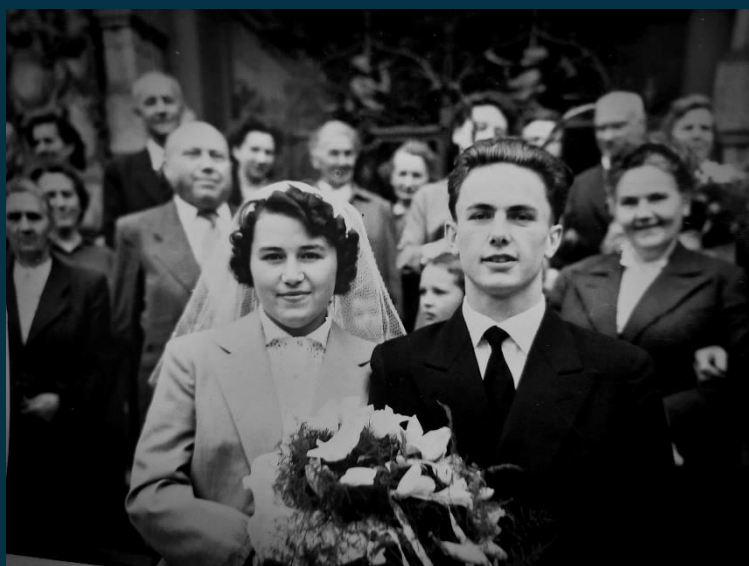
K focení Václava přivedl strýc, tatínkův bratr, který vlastnil fotozávod v Mladé Boleslavi. Tam viděl první taje fotografie. Z té doby mu v paměti utkvěl strýčkův reklamní slogan:

Aparát či pěkné foto, k Toužimskému přijďte pro to!

V dětství navštěvoval školní fotokroužek v Horním Růžodole, kde bylo ještě původní německé vybavení. Pracovali tam mimo jiné se zvětšovací přístrojem z roku 1935 (ročník Václavova narození), měl šnekový výtah a 50mm objektiv. Jeho prvním fotoaparátem byl „bakeliťák“, s políčkem filmu 4,5x6cm. Postupně si během života prošel od deskových fotoaparátů na sklo, na reprodukční techniku a plochý film s matnou vrstvou, vhodnou na retuši, pak přes kinofilm, k digitální technologii.

V roce 1950 nastoupil jako učedník do liberecké Fotocentrály, která v té době měla asi 15 zaměstnanců. Odtud byl vyslán do fotochemické školy v Hradci Králové, kde se také učili fotit na sklo s matolejnovou emulzí, na které se ještě retušovalo tužkou a dokázali tak ze starce učinit mladíka. Školu navštěvoval dva roky, s výborným prospěchem.

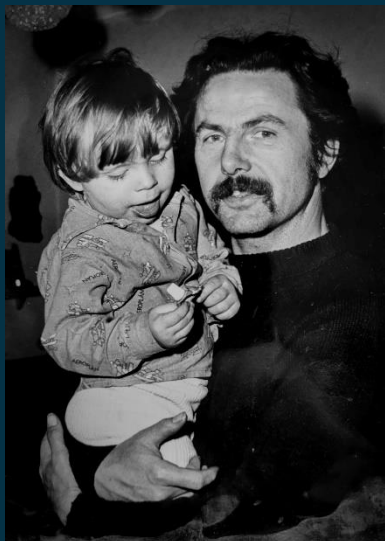
Od roku 1954 do roku 1956 musel absolvovat základní vojenskou službu. Nastoupil jako spojař k dělostřelcům s posádkou v Chomutově. Hodně času trávili ve vojenském prostoru na Doupově. Z této doby má řadu humorných (zapomněli ho na cvičáku) i tragických historek, končících i smrtí. Fotil i během vojenské služby a po vojně se vrátil do Fotocentrály.

V roce 1957 se oženil a z tohoto svazku se narodila dcera Lenka. Manželství vydrželo 12 let a později se Václav oženil podruhé, přičemž vyženil dvě další děti.

Prvním Václavovým šéfem ve Fotocentrále byl pan Kelnar, původem drogist. Podnik sídlil v rohu dnešního Benešova náměstí, vedle již zaniklé restaurace Zlatý džbán. Původně patřil odsunutému Němci, panu Klingerovi. V altánu za domem byly nalezeny jeho ukryté cennosti, fotoaparáty, drobné šperky aj, které by údajně měly být v libereckém muzeu.

Z Fotocentrály později vzniklo Družstvo Fotografia. V podniku fotili Václav a jeho kolegové, kromě události všedních dní také reportáže, brigády, nové stavby, stroje, portrétní foto a průkazové foto do osobních dokladů. Tento proces ve Václavově praxi trval od padesátých let minulého století do roku 2012, kdy odešel do penze.

V penzi s družstvem spolupracoval ještě externě. To znamená přes 60 let práce s obyvateli jednoho města, se třemi jeho generacemi. Nelze se proto divit, že pana Toužimského v Liberci téměř každý zná a plno lidí ho zdraví, jako svého dobrého známého. Nejednomu z nich se vybaví Václavovo oblíbené: „Kocouři a kočky, prsa vypnout, kolena k sobě, paty k sobě! ‘ ‘

V podniku měli švýcarský fotoaparát Sinar na rozměr 9x13, který s šéfem kupovali v Praze za tenkrát velkou částku 68 000,-Kč. Jeho nákup museli obhájit potřebou focení zakázek tanečních skupin a zakázek pro Stavoprojekt a sdružení Sial. Předtím měli také Hasslblad 10x15 na skleněné desky. Václav zažil i období používání záblesků na

bázi magnésia, které se nasypalo do papírového kornoutku a následně zapálilo. Občas to s sebou přinášelo naštěstí jen humorné situace, při kterých se po explozi magnésia převracely reflektory a na fotografii se leckdy objevil nejen jeden vyděšený výraz.

Ve Fotocentrále měli organizační a technologické procesy dotaženy, vzhledem k tehdejšímu možnostem, k dokonalosti. Byla to ještě doba analogová, s časově náročnými a složitými technologickými postupy. Přesto dokázali svatebčanům zhotovit fotografie už v den jejich svatby. Používali teplou vývojku, film se trochu vypral, pak namočil do lihu, jelenicí setřel a tuší se čísloval. Zvětšováky obsluhovali dva lidi, jeden exponoval, druhý vyvolával a dával do přerušovače, vše se pak najednou ustálilo a vypralo v bubnové pračce, pak šly fotky do bubnové leštičky, prostě pásová výroba. Další vymožeností byla potrubní pošta na fotografie mezi 3.p a přízemím, nebo automat na foto.

Václav rád fotil technické věci, montážní návody rozebraných strojů, určených na export, tahání ocelových lan u lanové dráhy, stavbu vysílače a hotelu na vrcholu Jěštědu, věci pro Okresní archiv, domy určené k demolici, výlohy obchodů, výrobky ze skla, velkoplošné foto pro LVT (Liberecké výstavní trhy), hudební nástroje, textilní tkaniny. Zajímavé mu přišlo i dokumentování chirurgických zákroků.

Podniky si ho zvali i na zdokumentování významných akcí a tak měl tu čest fotografovat prvního člověka ve vesmíru, kosmonauta Jurije Gagarina a první kosmonautku Valerii Těreškovovou, na návštěvě Liberce a Skloexportu. Při vyprávění o focení slavnostní tabule v hotelu Zlatý lev vzpomíná na příslušníky STB, ukryté pod stoly s dlouhými ubrusy.

Václav fotil celý život převážně analogově. Začínal s Exaktami, Flexaretou, Praktikami, Canony, Nikony a jako digitál si pořídil Olympus. Fotoaparáty na běžné focení nosil převážně v igelitových taškách, v obalu, který nelákal zloděje.

Kolegové o něm říkají, že uměl precizně pracovat s fotografickou technikou, měření osvitu měl v oku. Držel se rčení: „Když někam jedu, tak aby to dopadlo napoprvé!“

Neměl řidičský průkaz a tak za svou práci chodil pěšky, nebo jezdil tramvají, vlakem či autobusem. Zaměstnavatel po Václavovi požadoval, aby na zakázky jezdil firemním skútem nebo služebním automobilem, ale když mu nechtěli přispět na získání řidičského oprávnění, tak tuto možnost odmítal. Dodnes ale vlastní původní občanský průkaz v rudých deskách, neboť byl jedním ze šťastných ročníků, kterým byl doklad vydán bez časového omezení.

Samotnou kapitolou bylo Václavovo focení v liberecké radnici. Dosahoval zde světelně skvělých snímků nejen díky dle jeho mínění vhodnému interiéru, ale hlavně díky vychytanému zábleskovému zařízení, kdy zpětný proud při expozici na bázi poklesu proudu, rozsvěcel reflektory umístěné v různých částech obřadní síně.

Volné tvorbě se Václav moc nevěnoval, neboť vzhledem k časovému vytížení mu na ni už téměř žádný čas nezbyval. Plno večerů zabíraly reportáže z různých akcí, a také plesy a o víkendech svatby. Přesto si občas udělal s rodinou výlet do blízkého okolí i do Jizerských hor, v zimě na jasanových běžkách. Někdy, při pěkném výhledu, pořídil i pár záběrů. Koníčkem mu také byla modelová železnice, vláčky TT, které dodnes vlastní a udržuje.

Nejslavnější Václavovy fotografie vznikly při invazi vojsk armád Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Tenkrát bydlel v Liberci v ulici Zdeňka Nejedlého, nyní Tř. Milady Horákové. 21.srpna ho probudil nezvyklý hluk, na domě bylo v té době lešení a tak si řekl: máš doma Flexaretu, tak tam vylez a foť, ať lidi vidí to vojenské cvičení!

V té chvíli netušil, co se děje?! Nafotil, co chtěl, doma pak zapnul rádio a dozvěděl se o invazi. Zaplavil ho špatný pocit: kamaráde, to je průser, výzbroj máš doma a v případě mobilizace je nástup ihned! Rozhodl se jít do práce. Tam už všichni věděli, o co běží. Popadl Exaktu s 135 mm objektivem a vylezl na střechu Fotocentrály. Odtud začal fotit techniku, vjíždějící na náměstí. Na vojně byl u dělostřelců (houfníčářů) a tak i proto ho vojenská technika (raketomety, tanky) zajímala.

Náměstí bylo plné od radnice až k Moskevské ulici. Všiml si jednoho tanku, který manévroval nebezpečně vlevo ve směru jízdy, zacílil foťák a cink, tank s číslem 314 narazil do podloubí a zřítla se část domu. Stalo se to v 11:30, řidič to prý způsobil neúmyslně. Dorazily sanitky a odvážely zraněné lidi. Tank začal couvat a narazil do sanitek, které asi řidič ze své pozice neviděl. Opřel se o tank za sebou a porazil kanystry s naftou, která začala vytékat. Otevřel se poklop a vylezl voják s pistolí, lidi se schovávali. Václav vše fotil.

První, kdo odeslal fotky z Liberce, byla liberecká partaj (vládnoucí komunisti). Fotky šly i do zahraničí. Prodávaly se ještě půl roku, než příslušníci STB negativy zabavili. Negativy se k Václavovi vrátily po Sametové revoluci v roce 1989, prostřednictvím muzea, kam se dostaly z archivů STB. Bohužel se nevrátily všechny, chybí hlavně záběry výkladních skříní a nápisy, se vzkazy okupantům. Na vrácených negativech jsou známky poškození, svědčící o jejich častém použití, zřejmě příslušníky STB?! Vrácené negativy a fotografie z nich pan Toužimský později ještě několikrát zapůjčil k digitalizaci a archivaci. Pokaždé se špatnou zkušeností. Negativy mu byly vráceny poškozené, bez jeho vědomí rozstříhané. Fotografie se zase nevrátily v plném počtu?! Na základě této zkušenosti nenachází Václav vůli tento materiál dále zapůjčovat.

Václav měl také ambice vystavovat, ale narazil u svého zaměstnavatele na problém. Bylo mu vyčítáno, že si bude honit svoji slávu s použitím firemních filmů, firemních papírů či chemie. Tím se pro něj tato kapitola uzavřela.

Celý profesní život se tedy věnoval už jenom focení v rámci pracovních povinností a dodnes neutuchajícímu zájmu svých přátel a známých, zaznamenával jejich rodinné a významné akce, včetně své rodiny.

Nyní svůj čas tráví střídavě v pohraničí na severu Čech nebo v rodném Liberci. Užívá přízně dětí, vnoučat a pravnoučat. Zůstává stále charismatickým člověkem, jedinečným a svým, jakoby vždy proti proudu, zároveň s ním. Typický je pro něj dlouhý vlas, nyní už barvy šedého vlka, nepodléhající módním trendům, který doplňuje dlouhý vous moudrého starce.

V roce 2018 byla Václavu Toužimskému udělena

Pocta hejtmana za celoživotní přínos v oblasti fotografické tvorby

- Fotograf s důrazem na reportážní fotografii.
- Autor dnes již legendární fotografie, která zachytila padající dům na libereckém náměstí v době okupace v srpnu 1968.

26.4. 2022 byl Václav Toužimský oceněn **Medailí města Liberec** za **přínos v oblasti fotografické tvorby**

Zdroje:

- autorův osobní rozhovor s Václavem Toužimským a jeho dcerou Lenkou
- autorův osobní rozhovor v r.2021 s Ottou Vávrou, kolegou VT z Fotocentrály
- rozhovor Šimona Pikouse s VT v rámci LŠF z 19.12.2018
<https://lsfliberec.cz/vecery-soucasne-fotografie>
- web Libereckého kraje z 29.10.2018
<https://www.kraj-lbc.cz/aktuality/poctu-hejtmana-obdrzelo-osm-osobnosti-kraje-jedna-z-cen-byla-udelena-in-memoriám-n844443.htm>
- autorova osobní účast na udělování Medailí města Liberec 26.4.2022

Použité foto:

2,3,4,5 - archiv Václava Toužimského a jeho dcery Lenky Andršové

1,6,7,8 - Petr Bureš

Rozhovory vznikaly v příjemné atmosféře v bytě dcery Václava Toužimského Lenky v průběhu prvního pololetí roku 2022

Děkuji jim za trpělivost a milé přijetí!

autor Petr Bureš